

צפו בסרטון הבא:

https://www.youtube.com/watch?v=0BskQh_0gGQ&t=24s

הצעה לפעילות חינוכית: החומרים מותאמים לחטיבה עליונה

לאחר הצפייה בסרטון יש לשאול את התלמידים/ות

איך הרגשתם/ן כשצפיתם/ן בסרטון?

איזה מחשבות עלו בעקבות הצפייה?

איזה סוגי אפליה זיהיתם/ן בסרטון?

לאחר דיון בשאלות הללו יש לחלק את הכיתה לקבוצות קטנות, כל קבוצה תקבל מקרה בוחן אחד העוסק באחת מהסוגיות שהסרטון מעלה.

על הקבוצה:

לקרוא את חומרי הרקע

לענות על השאלות

להכין את המשימה ולהציג בפני הכיתה במליאה

1. פערי שכר מגדריים

פערי שכר המגדריים בישראל מבוססים על בעיה מבנית וערכית ואינם בגדר מקרים נקודתיים. מעבר לשינויי חקיקה ראשוניים ובסיסיים ביותר, שלא הביאו לשינויי אמתי בנתונים העובדתיים, לא בוצע במדיניות ישראל כל הליך משמעותי ומתמשך שמטרתו לצמצם ולהעלים את פערי השכר בין המינים. רוב הנתונים האמתיים לגבי פערי השכר אינם גלויים לציבור מסיבות שונות ובעיקר עקב היעדר שקיפות בנושא. הפער בשכר עבודה בין נשים לגברים בישראל הינו אחד התחומים בהם אפליית נשים בשוק העבודה עדיין באה לידי ביטוי באופן משמעותי ביותר, וזאת למרות שהדבר אינו חוקי מזה שנים רבות.

המקורות החוקיים לאיסור אפליה בשכר בין נשים לגברים:

חוק שוויון הזדמנויות בעבודה, התשמ"ח 1988

חוק זה מעדן את האיסור הכללי על קיום אפליה בין עובדים מחמת סיבות שונות ולרבות מין העובד. סעיף 2 (א) לחוק זה אוסר על אפליה בכל שלבי העבודה, לרבות בכל הקשור לתנאי העבודה, וממילא בכל הקשור לשכר עבודה.

בשורה התחתונה, חוק זה אוסר על אפליית נשים בכל הקשור לתנאי שכרן.

חוק שכר שווה לעובד ולעובדת תשנ"ו 1996

חוק זה עוסק באופן ספציפי באיסור האפליה בכל הקשור לתנאי העבודה בין נשים לגברים. המטרה המפורשת לחוק זה מוגדרת בסעיף (1) לחוק: נועד לקדם שוויון ולמנוע אפליה בין המינים בכל הנוגע לשכר. סעיף (2) קובע כי עובדת ועובד המועסקים אצל אותו מעסיק באותו מקום עבודה, זכאים לשכר שווה וכל גמול אחר שווה בעד אותה העבודה או עבודה שוות ערך. עבודה שוות ערך מוגדרת בחוק ע"י עבודות בעלות משקל שווה בין היתר מבחינת הכישורים, המאמץ, המיומנות והאחריות הנדרשים לביצוען ומבחינת התנאים הסביבתיים בהן הן מבוצעות.

פערי השכר בין נשים לגברים בישראל 2016

לקראת יום האישה הבינלאומי פרסמה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שורה של נתונים לגבי הנשים בישראל, ביניהם - שכר ממוצע של אישה שכירה, העומד על 7,439 ₪ לחודש לעומת 11,114 ₪ שכר ממוצע לגבר. ז"א פער של כ-3000 ₪ לחודש, כמעט 30% לטובת הגברים.

סיבות אפשריות לפערי השכר:

- התפיסה החברתית לפיה הנשים הינן האחראיות העיקריות על עבודות הבית והטיפול בבני המשפחה, ומכאן שהן משמשות בגדר מפרנסות שניות בלבד. כתוצאה מכך רווחות דעות קדומות בשוק העבודה אשר גורמות לאפליית נשים בכל הקשור להעסקתן, ובמיוחד בשכרן.
- נשים רבות מצמצמות את היקף משרתן לאחר הפכתן לאימהות וחוזרות לשוק העבודה מאוחר יותר בעמדת נחיתות.
- הוצאות הטיפול בילדים מהוות חסם משמעותי עבור אימהות בכוח העבודה, אשר משפיע על היקף משרותיהן.
- כוח מיקוח נמוך יותר של נשים, ונטייתן להעדיף בטחון תעסוקתי על פני שכר גבוה.

המלצות ודרכים לצמצום פערים

על רקע הפערים המשמעותיים בשכר בין הנשים לגברים, ניתן למצוא נקודת אור בעובדה כי המודעות לבעיית אפליית הנשים בכלל, ופערי השכר המגדריים בפרט, הולכת וגדלה בארץ.

כתוצאה ממודעות זו, נעשה מאמץ, לרבות בקרב משרדי הממשלה ומרכזים אקדמיים חברתיים, להתמודד עם בעיה זו, ולפתח דרכים שונות לצמצום פערים אלו.

בין ההמלצות שגובשו עד כה בעניין זה, ניתן למצוא את ההמלצות הבאות:

קידום שקיפות - חשיפת קיומם של פערי שכר לפי מגדר, בהתאם למודל האוסטרלי, אשר קובע חובת דיווח פשוטה ובסיסית לכל המעסיקים במשק אודות שכר הנשים והגברים, לפי פרמטרים אחידים.

יצירת תמריצים למעסיקים לפעול לצמצום פערי השכר - מתן עדיפות לחברות הפעולות לקידום נשים וצמצום פערי שכר מגדריים במסגרת מכרזים בשירות המדינה ובקבלת תמיכות ומענקים מהמדינה. פיתוח סדנאות וחבילות ייעוץ למעסיקים בנושא פערי השכר המגדריים.

ניתוח מגדרי של הסכמים קיבוציים וצווי הרחבה - בעת חידוש הסכמים קיבוציים ואישורם, מתן קדימות בהעלאות שכר למקצועות נשיים, בהם רמות השכר נמוכות, וכן למקצועות בהם קיים ייצוג יתר לנשים בשכר נמוך.

צמצום הבידול התעסוקתי בשוק העבודה - מתן מלגות או הטבות אחרות לסטודנטים הלומדים מקצועות נשיים כגון חינוך וסיעוד, וכן לסטודנטיות הלומדות מקצועות "גבריים", כגון מקצועות טכניים ומדעיים.

הטבות לטיפול בילדים - הרחבה והעמקה של הסבסוד להסדרי הטיפול בילדים.

פעילות לשינוי סטריאוטיפים מגדריים במערכת החינוך - הטמעת נושא השוויון המגדרי בבית ובעבודה במסגרת תכניות להכשרת מורים ובבתי הספר הממלכתיים.

עבודה בקבוצות קטנות - שאלות לדין:

- האם אתם/ן חושבים/ות שיש כיום שוויון זכויות מלא בין נשים לגברים בישראל?
- מהן הסיבות לדעתכם/ן לפערי השכר בין נשים לגברים?
- מעבר לחקיקה האוסרת על אפליה בשכר בין נשים לגברים, מה עוד ניתן לעשות על מנת לצמצם ואף לסגור את פערי השכר?
משימה: הציעו מסמך מדיניות לצמצום פערים בשכר בין גברים לנשים

החומרים מבוססים על פורטל זכויות עובדים

<http://www.workrights.co.il/%D7%A4%D7%A2%D7%A8%D7%99-%D7%A9%D7%9B%D7%A8>

2. אפליית ערבים ברכישת דירה

תיאור מקרה: בני הזוג מוזלבת ממעיליא, הופלו ברכישת דירה בשני פרויקטים במעלות תרשיחא, שמשווקת חברת "גליל מגורים". האפליה במקרה זה הייתה סמויה. בני הזוג שניסו לרכוש דירה נתקלו בתירוצים שונים, כך שלא התאפשר להם להתקדם בעסקת הרכישה במשך חודשים ארוכים, בזמן שהחברה ממשיכה לפרסם את הדירות למכירה ואך מפצירה בלקוחות להזדרז לרכוש. לאחר שהחברה החלה לשווק פרויקט נוסף ניסו בני הזוג לרכוש דירה גם שם, אך נציגי החברה הטעו אותם לחשוב שאין שם דירות. בני הזוג חשדו כי הם לא מקבלים יחס שוויוני ופנו לערוץ 10. **תחקיר** **הערוץ** חשף את האפליה: תחקירנית יהודייה שהתעניינה ברכישת דירה בפרויקטים של "גליל מגורים" התקבלה בהתלהבות ונעשו מאמצים רבים לשכנע אותה למהר ולרכוש דירה, ומר מוזלבת שהתעניין באותו יום באותו הפרויקט קיבל יחס צונן ונאמר לו שאין בו דירות למכירה. בשיחת טלפון של התחקירנית עם נציגת החברה אישרה הנציגה שבפרויקט לא נמכרות דירות לערבים.

עבודה בקבוצות קטנות:

- מהו חוק איסור אפליה במוצרים ושירותים?
- מדוע לדעתכם/ היה חשוב לחוקק חוק זה?
- עליכם להגיש תביעה לפיצויים עבור בני הזוג מוזלבת ממעיליא לפי חוק איסור אפליה במוצרים ושירותים
- חשבו מה יהיו הטיעונים לדרישת הסעד?

העילה המרכזית שביסוד התביעה נוגעת להפרת הוראות חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות ציבוריים, תשס"א-2000, האוסרות על אפליה בין היתר על רקע לאום גם במכירת דירות מגורים. הפרת האיסור על אפליה לפי החוק מהווה עוולה אזרחית כלפי בני הזוג מוזלבת ביחס לכל אחד מהפרויקטים וזאת באופן שמזכה אותם בפיצויים, לרבות פיצויים בלא הוכחת נזק לפי סעיף 5(ב) לחוק, שקובע תקרת פיצוי בסכום שעומד כיום על סך 65,610 ₪. בתביעה נטען, כי אפליית בני הזוג מוזלבת בכל אחד מהפרויקטים נופלת מצדיקה פסיקה של הפיצוי המרבי הקבוע בסעיף זה, לנוכח מאפייניה של האפליה:

1. מדובר באפליה גורפת של ערבים באשר הם ערבים. אפליה קבוצתית מסוג זה טומנת בחובה השפלה עמוקה, ופוגעת בגרעין הקשה של הזכות לשוויון, המוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. חוק איסור אפליה יונק את שורשיו מחוק היסוד, והוא נועד להעניק הגנה קונקרטיית לערכי כבוד האדם והשוויון מפני פרקטיקות פוגעניות ומפלולות במשפט הפרטי, שנעשות על ידי חברות ועסקים או נותני שירותים.

2. בשונה מאפליית קבוצות אחרות באוכלוסייה, אפליית ערבים זוכה למידה מדיאגה מאוד של לגיטימציה ואהדה בחברה הישראלית. אפליה זו ניזונה מהגזענות הגואה, שמתבטאת בין היתר בעמדות שליליות של חלקים גדולים בציבור היהודי בנוגע, למשל, למגורים בשכונות לערבים. מסר נחרץ של מערכת המשפט, שמוקיע ושמרתיע מפני מעשים אלה, מחייב, כעניין של מדיניות שיפוטית ראויה, פסיקת פיצוי ברף המרבי.

3. מדובר בשיטת אפליה מתוחכמת, שפועלת מתחת לפני השטח להדרת רגלי ערבים מפרויקטים לדירור. לקורבנות השיטה אין לרוב את היכולת והאמצעים לחשוף את האפליה ולתבוע פיצויים בגינה, ומכאן גם מיעוט התביעות בתחום זה. פסיקת פיצויים גבוהים לקורבנות שהצליחו בכל זאת לחשוף את האפליה, יש בה לא רק כדי להרתיע בעלי עסקים, אלא גם כדי לעודד ערבים להשקיע מאמצים לבירור יסודי של כל יחס "חשוד" כלפיהם, ולהגיש תביעות משפטיות בגין הפגיעה בזכויותיהם בהתאם.

4. מדובר באפליה כפולה, הנושאת בהשלכות פוגעניות במיוחד, שכן ערבים סובלים גם כך ממצוקה ומאפליה בתחום הדירור. עם נעילת שערי פרויקטים לדירור דוגמת אלה נשוא התביעה בפני ערבים נמנעת מהם האפשרות לפרוץ את מעגל האפליה והמצוקה. בכך מתעצמות לאין שיעור השלכות האפליה ותחושות התסכול והייאוש, וביחד איתן מתעצם הצורך בפסיקת פיצויים מתקנים, ברף המרבי האפשרי. צורך זה מבטא את מחויבותו של בית המשפט לבחון את אפליית בני הזוג שלא במנותק מהמצוקה ומהאפליה ההיסטורית של האוכלוסייה הערבית בתחום הקרקע והדירור.

(למורה: בדיון במליאה הקבוצה תציג את מסקנותיה והמורה תוכל להרחיב/להוסיף גם את הסיבות וההמלצות שלעיל.)

3. חוק הסלקציה

חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים (תיקון מספר 2) התשע"א-2011

תיקון לחוק חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ומקומות ציבוריים (שנחקק בשנת 2000 ביוזמת האגודה לזכויות האזרח). התיקון המוצע, שנוסח באגודה לזכויות האזרח, נועד להיאבק במנגנונים שונים שפותרו על מנת לעקוף את האיסור הקיים בחוק על אפליה. במיוחד, הוא נועד להתמודד עם אחת מהשיטות הנפוצות להסוואת אפליה הנהוגה במועדונים ובמקומות בילוי אחרים והמכונה "סלקציה" – מועדונים מתחכמים ו"מייבשים" בכניסה בלתי שונים מעוניינים להכניס על מנת שאלה יתייחסו ויעזבו את המקום. הצעת החוק מבקשת להעביר את נטל הראיה למפלה, כלומר: מתן שירות שלא לפי סדר ההגעה ייחשב לאפליה, אלא אם בעל המקום יוכיח אחרת. עוד מוצע לקבוע שקביעת תנאים שאינם ממין העניין תחשב גם היא לאפליה.

סטטוס: החוק עבר במליאה בקריאה שנייה ושלישית ב-30 במרץ 2011.

עבודה בקבוצות קטנות:

- אילו מקרים של אפליה בכניסה למקומות בילוי ציבוריים אתם/ן מכירים/ות?
- אילו קבוצות אוכלוסייה לרוב נפגעות מאפליה זו?
- באילו דרכים ניתן לחשוף את האפליה הסמויה בכניסה למקומות בילוי ציבוריים?
- משימה: נסחו מסמך המלצות למשטרה על מנת להגביר אכיפה בעניין חוק הסלקציה

4. האפליה הגיאוגרפית מזיקה לבריאות

קשה לתאר את הסחרור שאליו נכנסת משפחה כשיום בהיר אחד הילד שלה עובר תאונה ונכנס לשיקום ממושך ומורכב ■ המצב קשה שבעתיים, עד בלתי אפשרי, כשמוסד השיקום הנחוץ ממוקם במרחק של שעתיים וחצי נסיעה

[ענת ליטוין ורעות כהן](#)

שני ילדים, אחד מקרית אונו ואחד מקצרין, עוברים תאונת דרכים קשה שמחייבת שיקום ממושך. הילד מקרית אונו יטופל באחד מבתי החולים באזור המרכז, ולאחר מכן יעבור לשיקום במרכז הרפואי שיבא, קרוב לביתו. הילד מקצרין יובהל ככל הנראה לבית החולים זיו שבצפת, ואם המצב יהיה חמור במיוחד, הוא יאלץ לעבור אפילו לרמב"ם החיפאי. אחרי שחיו יינצלו, גם הוא יזדקק לשיקום כדי לחזור לתפקוד מלא, וקרוב לוודאי שימצא את עצמו מיטה לצד חברו מקרית אונו, 175 ק"מ מביתו, או שאולי בירושלים, 200 ק"מ מביתו.

קשה לתאר את הסחרור שאליו נכנסת משפחה כשיום בהיר אחד הילד שלה עובר תאונה ונכנס לשיקום ממושך ומורכב. זה מצב קשה כשמוסד השיקום קרוב לבית, אך קשה שבעתיים, עד בלתי אפשרי, כשמוסד השיקום הנחוץ ממוקם במרחק של שעתיים וחצי נסיעה. אשפוז הילד משפיע בצורה דרמטית על משפחה כזאת. ההורים יאלצו להפסיד ימי עבודה, ואולי אף יאבדו את משרתם. כדי להיות לצד הילד, הם יאלצו להתרחק מביתם ומשאר בני המשפחה, וגם האחים ישלמו מחיר כבד.

העלות הפיזית, הנפשית והכלכלית שמחייבות הנסיעות הארוכות כבדה מנשוא, ולא רק עלות הדלק. לעתים המשפחה אפילו שוכרת דירה במרכז כדי להימנע מהנסיעות הקשות. משפחות שאין ביכולתן לעמוד במעמסה שהמרחק יוצר עלולות לוותר כליל על האשפוז השיקומי.

לאחר שיסתיים שלב האשפוז נדרשת עוד תקופה ממושכת של הגעה למרכזי יום להמשך הליך השיקום. כשאין נגישות למרכזים כאלה באזור המגורים, זה ידרוש מהילד להתמודד עם נסיעות ממושכות מלבד הכאב והקושי. יש כאלה שמתייאשים ומוותרים, והשיקום שלהם נפגע.

עבור אותו הילד מקצרון, האשפוז במרכז או בירושלים אינו בחירה – הוא כורח המציאות שנובע מכך שאין מחלקה לשיקום ילדים בצפון. פשוט אין, אפס מיטות. ילדי הצפון, כמו חבריהם מהדרום, נאלצים להסתפק בשלושה מרכזים רפואיים בלבד – שיבא, בית לוינשטיין שברעננה ואל"ן שבירושלים. ואולם המצב החמור לא פוגע רק בילדים, אלא מאפיין את כלל מערך השיקום בישראל.

לפי נתוני משרד הבריאות, בצפון ובדרום יש רק 0.05 מיטות שיקום ל-1,000 איש. באזור תל אביב, לעומת זאת, יש 0.22 מיטות ל-1,000 איש, פי ארבעה וחצי. הפערים האדירים האלה התפתחו בחסות חוק ביטוח בריאות ממלכתי. החוק אמנם מחייב לתת את הטיפול במרחק, בזמן ובאיכות סבירים, תוך שמירה על השוויון בין המטופלים, אך מי קובע מה סביר ומה לא? כרגע אף אחד, ואין שום סטנדרטים מדידים למרחק, לזמן ולאיכות. זה מה שמאפשר את האפליה הבוטה במערך השיקום בין המרכז לפריפריה.

כשאין סטנדרטים המחייבים את המערכת, אין דרך לאכוף צמצום פערים ונוצרת פגיעה בזכות לבריאות. אם חולים שזקוקים לשיקום באזור מגוריהם ממתינים זמן רב, או מתקשים להגיע לקבלת טיפול הכרחי בשל המרחק, הם לא יוכלו לחזור ללכת או לדבר, לא כל שכן לשוב לתפקוד תקין ועצמאי.

האגודה לזכויות האזרח, הפורום האזרחי לקידום הבריאות בגליל, פורום בריאות דרום, שתי"ל, רופאים לזכויות אדם, בזכות, מועצת הנגב, מרכז אדוה, ראשי רשויות, המועצה האזורית לכפרים בלתי מוכרים בנגב וארגון קר"ן סבורים שהגיע הזמן לעשות סדר. לכן פנינו באחרונה למשרד הבריאות לקבוע סטנדרטים ברורים לשירותי שיקום. אם המשרד לא ינקוט בעצמו את היוזמה החשובה הזאת, נשקול אף לעתור לבג"ץ, כדי שאף ילד ובני משפחתו לא יאלצו לנסוע כל הדרך מהגליל והנגב למרכז או לירושלים כדי לקבל טיפול אלמנטרי שנמצא בסל הבריאות. זה פשוט לא סביר.

ליטוין היא מנהלת מחלקת תושבים בארגון רופאים לזכויות אדם; וכהן היא עורכת דין באגודה לזכויות האזרח.

[פורסם ב TheMarker ב-25.4.2016](#)

עבודה בקבוצות קטנות

- מדוע לדעתכם/קיימים הפערים במיטות השיקום בין הפריפריה למרכז הארץ?
- האם הפערים במתן שירותים רפואיים בין מרכז לפריפריה נחשבים לאפליה הפסולה על פי חוק?
- באילו דרכים ניתן לשנות את המציאות הזו?
- משימה: נסחו עצומה הפונה לשר הבריאות בדרישה לצמצום הפערים בין מרכז לפריפריה. בעצומה התייחסו לסוגיות הבאות: הזכות לשוויון, הזכות לבריאות, איסור אפליה

